

Η πολιτιστική κληρονομιά στην κατεχόμενη Κύπρο 50 χρόνια μετά την τουρκική εισβολή

[/ Γενικά Θέματα](#)

Σέ λίγους μήνες συμπληρώνονται πενήντα χρόνια από τήν τουρκική εισβολή στήν Κύπρο πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν κατοχή τοῦ 37% τῆς πατρίδας μας. Οἱ πληγές τῆς κατοχῆς ἀκόμα αἰμορραγοῦν καί τίποτα δέν φαίνεται ἀνθρωπίνως ἰκανό, νά θέσει τέρμα στήν ἀλαζονική καί ἀδιάλλακτη στάση τῆς τουρκικῆς κυβέρνησης καί τῆς ὑποτελοῦς σ' αὐτήν τουρκοκυπριακῆς διοικούσας στά κατεχόμενα ἡγεσίας.

- **Ἐπισκόπου Νεαπόλεως κ. Πορφυρίου**

Ἀμέσως μετά τήν εισβολή ξεκίνησε ἡ συστηματική λεηλασία καί βεβήλωση τῶν χώρων λατρείας, τῶν κοιμητηρίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων, μουσείων καί ἰδιωτικῶν συλλογῶν. Στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐντός τῶν κατεχόμενων περιοχῶν

άνηκουν 575 τουλάχιστον μνημεία. Μεταξύ αυτών 19 μονές, μέ πιά γνωστές τή Μονή τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ἰδρυτῆ τῆς Ἐκκλησίας μας, καθώς καί τή Μονή τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στό ἄκρο τῆς χερσονήσου τῆς Καρπασίας. Μεγάλο ἀριθμό μνημείων καί ἱερῶν χώρων διαθέτουν ἐπίσης οἱ θρησκευτικές κοινότητες τῶν Μαρωνιτῶν, Ἀρμενίων καί Λατίνων τῆς Κύπρου. Ἐπίσης ἡ Ἀγγλικανική ἐκκλησία καί οἱ Ἑβραῖοι.

Κατά προσέγγιση στό κατεχόμενο τμήμα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὑπάρχουν 255 μνημεία, στή Μητρόπολη Κερύνειας 156, στή Μητρόπολη Μόρφου 44, στή Μητρόπολη Κωνσταντίας καί Ἀμμοχώστου 95, στή Μητρόπολη Κύκκου καί Τηλλυρίας 3, στή Μητρόπολη Τριμυθοῦντος 13. Πέραν τούτων στίς κατεχόμενες περιοχές διατηροῦν μετόχια τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων καί ἡ Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης στό Σινά.

Ἀπό τά ὀρθόδοξα μνημεία, 72 βρίσκονται ἐντός στρατοπέδων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, σέ στρατιωτικές ζώνες, ἢ ἐντός τῆς νεκρῆς ζώνης. Σχεδόν ὅλα εἶναι ἀπροσπέλαστα γι' αὐτό καί εἶναι ἀδύνατη ἡ περιγραφή τῆς κατάστασης στήν ὁποία εὐρίσκονται σήμερα. Κάποια ἀπό αὐτά χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀποθῆ-κες στρατιωτικοῦ ὑλικοῦ.

Σημαντικά θρησκευτικά μνημεία ἔχουν καταστραφεῖ ἀπό τούς Τούρκους μέ μπουλντόζες, ὅπως ὁ κεντρικός ναός τῆς Παναγίας τῆς Αὐγασίδας (12ος αἰώνας) στήν ὁμώνυμη Μονή, στή Μηλιά Ἀμμοχώστου, ὁ ναός τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στό Γεράνι, ὁ Προφήτης Ἡλίας στό χωριό Βουνό, δύο ναοί τῶν Ἁγίων Ἀββακούμ καί Ἀνδρέα στό Ριζοκάρπασο, ὁ Ἅγιος Σπυρίδωνας στό Μαραθόβουνο, δύο ναοί τῶν Ἁγίων Θωμᾶ καί Δημητρίου στό Τρίκωμο, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Πραστειό Μεσαορίας, ὁ Ἅγιος Γεώργιος στά Φτέρυχα, δύο ναοί τῶν Ἁγίων Μάμα καί Προφήτη Ἡλία στή Λύση, τῆς Παναγίας στήν Κυθρέα, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό Λεονάρισσο, ὁ Ἅγιος Δημήτριος στήν Ἁγία Τριάδα (Γιαλούσας), ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος στό Φλαμούδι, ὁ Ἅγιος Μάμας στό Τρίκωμο κ.α.

Τό κατοχικό καθεστώς ἐπέβαλε ἢ ἐπέφερε τή συστηματική ἀλλαγὴ χρήσης τῶν μνημείων: ὀγδόντα περίπου ναοί μετατράπηκαν σέ τζαμιά, ἐνῶ ἄλλα σέ πολιτιστικά κέντρα (Ἅγιος Λουκᾶς Λαπήθου, Τίμιος Σταυρός Κυθρέας), ἀποθῆκες, ἀχυ-ρῶνες, ἀποθῆκες στρατιωτικῶν ὑλικῶν. Ἐπτὰ μονές ἢ ναοί ἔχουν μετατραπεῖ γιὰ λόγους προπαγάνδας σέ μουσεῖα, καθώς ἐπίσης γιὰ τήν οἰκονομική τους ἐκμετάλλευση. Στή Μονή τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα μετέτρεψαν τόν κεντρικό ναό σέ μουσεῖο εἰκόνων καί τά κελιά τῶν μοναχῶν σέ ἀρχαιολογικό μουσεῖο μέ ἀρχαιότητες ἀπό τό ἐπαρχιακό μουσεῖο Ἀμμοχώστου. Τόν ναό τοῦ Ἁγίου Μάμα στή Μόρφου μετέτρεψαν ἐπίσης σέ μουσεῖο καί τό μητροπολιτικό μέγαρο σέ μουσεῖο ἀρχαιοτήτων καί βαλσαμωμένων πτηνῶν καί ζώων. Τόν μητροπολιτικό ναό τοῦ

Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στήν Κερύνεια μετέτρεψαν σέ μουσεῖο εἰκόνων ἀλλά σήμερα παραμένει κλειστό. Σέ μουσεῖα μετατράπηκαν ἐπίσης οἱ ἐξῆς ναοί: Παναγίας Ἀσπροφορούσας στό Ἄββαεῖο Πέλλαπαῖς, τή Μονή τοῦ Ἀντιφωνητῆ Χριστοῦ στήν Καλογραία, τήν Παναγία τοῦ Τρικώμου καί τήν Παναγία τήν Περγαμηνιώτισσα στήν Ἄκανθοῦ.

Δυστυχῶς παρά τίς ἐπίμονες διαμαρτυρίες μας, ἀκόμη μέχρι σήμερα ἡ Μονή τῆς Παναγίας Αὐγασίδας (Μηλιά) χρησιμοποιεῖται ὡς στάβλος ζώων. Πρόβατα καί κατσίκες ἐξακολουθοῦν νά μπαينوβγαίνουν στόν ναό τῆς Παναγίας τῆς Ὑπάτης στόν Ἅγιο Ἀμβρόσιο καί ἐντός τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῶν Καθάρων στό Λάρνακα Λαπήθου.

Σέ πρόσφατη ἐπίσκεψή μας στό ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στό Λεονάρισσο διαπιστώσαμε τή χρήση τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ ὡς χώρου ἀφόδευσης. Δέν θέλουμε νά χαρακτηρίσουμε τή βεβήλωση αὐτή, γιατί δέν ὑπάρχουν λέξεις ἐπαρκεῖς πού θά μπορούσαν νά περιγράψουν τό αἶσχος αὐτό. Ἄλλα μνημεῖα ἔχουν ἀφεθεῖ ἢ ἐγκαταλειφθεῖ στή φθορά τοῦ χρόνου καί τῶν στοιχείων τῆς φύσης μέ ἀποτέλεσμα νά ἔχουν ὀλοκληρωτικά ἢ τμηματικά καταστραφεῖ. Τέτοια εἶναι ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στή Χάρτζια, ὁ Ἅγιος Βασίλειος στό Καράκουμι, οἱ Τρεῖς Παῖδες στή Σύγκραση κ.ἄ.

Στήν ἴδια τραγική κατάσταση βρίσκεται καί ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν κοιμητηρίων μας. Οἱ σταυροί καί οἱ τάφοι πού θρυμματίστηκαν κατά τήν περίοδο τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς παραμένουν βουβοί μάρτυρες μιᾶς συνεχιζόμενης ἱεροσυλίας καί ἀπαράδεκτης ἀδιαλλαξίας πού δέν μᾶς ἐπιτρέπει τήν ἐπιδιόρθωση καί ἀποκατάστασή τους. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τά κοιμητήρια τοῦ Λευκονοίκου, τῆς Κερύνειας καί τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ἐρμολάου.

Προσπάθειες γιά τή συντήρηση καί διάσωση τῶν μνημείων τοῦ πολιτισμοῦ καταβλήθηκαν καί συνεχίζονται καί ἀπό πλευρᾶς τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Μέ τήν οἰκονομική στήριξη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (USAID) συντηρήθηκε ὁ ναός τῆς Παναγίας Περγαμηνιώτισσας (12ος αἰ.) στήν Ἄκανθοῦ, πού ὅπως καί πιο πάνω ἀναφέραμε, μετατράπηκε σέ περιβαλλοντικό καί ἱστορικό μουσεῖο. Ἐπίσης, ὁ ἄρμενικός καθεδρικός ναός τῆς Παναγίας τῆς Τύρου, μητρόπο-λη τῶν Ἀρμενίων στή Λευκωσία καί τά ψηφιδωτά τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου στούς Σόλους.

Πιο οὐσιαστική εἶναι ἡ οἰκονομική στήριξη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως πού ἀπό τό 2008 μέχρι σήμερα ἔχει συνεισφέρει μέσω τῆς UNDP στή Δικαινοτική Τεχνική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς ποσό πέραν τῶν 20 ἑκατομμυρίων εὐρώ γιά τή συντήρηση τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῆς Κύπρου. Μέσω τῆς στήριξης

αὐτῆς συντηρήθηκαν μνημεῖα ὅπως: ὁ ναός τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας, παλαιός καθεδρικός τῆς Λευκωσίας (Bedestan-2009), ἡ Παναγία στό Τραχώνι Κυθρέας, ὁ Ἅγιος Νικόλαος στό Συριανοχώρι, ὁ Ἅγιος Αὐξέντιος στή Κώμη Κεπήρ, ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα στήν ὁμώνυμη Μονή στήν Μύρτου, μέρος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἄνδρέα στήν Καρπασία, ὁ Ἅγιος Συνέσιος στό Ριζοκάρπασο, ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στή Γιαλοῦσα, ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στό Λευκόνοικο, ὁ Τίμιος Σταυρός στήν ἐντός τῶν τειχῶν πόλη τῆς Ἀμμοχώστου, ὁ πύργος τοῦ Ὁθέλλου στήν ἴδια πόλη, ὁ Προφήτης Ἡλίας στή Φιλιά, ἡ Παναγία στήν Ἄσσια, ὁ Ἅγιος Ἀρτέμονας στό Ὀρνίθι, ὁ Ἅγιος Σέργιος καί Βάκχος στόν Ἅγιο Σέργιο, ὁ Ἅγιος Γεώργιος στό Πραστεῖό Μεσαορίας, ὁ Προφήτης Ἡλίας στούς Στύλλους καί ὁ Ἅγιος Μάμας στή Νέα Σπάρτη. Ἐπίσης, τμηματικά ἔργα σέ μνημεῖα ὅπως τά καμπαναριά τοῦ Ἁγίου Μάμα στή Μόρφου καί τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στήν Κερύνεια.

Ὑποστυλλωτικά ἔργα ἔγιναν σέ ναούς πού κατέρρευσαν τμηματικά, ὅπως οἱ ναοί τῶν Ἁγίων Ἰακώβου τοῦ Πέρση καί Ἁγίου Γεωργίου στή Λευκωσία καί τῆς Παναγίας Μελανδρύνας στήν Καλογραία. Συντηρήθηκαν μνημεῖα ἄλλων θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ὅπως ἡ Παναγία τῆς Τύρου, καθεδρικός τῶν Ἀρμενίων στό Ἀραπαχμέτ στή Λευκωσία, οἱ ναοί τοῦ Ἁγίου Ἄντωνίου στήν Κυθρέα, τῆς Ἁγίας Ἄννας στήν Ἀμμόχωστο, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στόν Κορμακίτη, τῶν Μαρωνιτῶν καί τοῦ Ἁγίου Ἄντωνίου τῶν Λατίνων στήν Κοντέα.

Τήν Τεχνική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῶν οἰκονομικά στηρίζει καί ἡ Κυπριακή Δημοκρατία καί ἡ Ἐκ-κλησία Κύπρου, ὅπως καί οἱ Προσφυγικές κοινότητες μέ τή διεξαγωγή ἐράνων.

Αὐτό πού ἀποτελεῖ κατάφορη παραβίαση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῶν νόμιμων πολιτῶν τοῦ τόπου αὐτοῦ, εἶναι ἡ ἄρνηση τοῦ κατοχικοῦ καθεστῶτος νά παραχωρήσει ἄδειες τέλεσης Θείας Λειτουργίας ἢ ἄλλων θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν στά περισσότερα τῶν συντηρημένων μνημείων. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν μόνο, σχεδόν ὅλα τά συντηρημένα μνημεῖα στίς κοινότητες πού ζοῦν οἱ ἐγκλωβισμένοι μας. Τά περισσότερα ἐξ αὐτῶν παραμένουν κλειδωμένα ἢ ἐπιχειρεῖται ἡ ἀλλαγὴ χρήσης τους ὅπως οἱ ναοί τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας στή Λευκωσία, Παναγία Περγαμηνιώτισσα Ἀκανθοῦς καί Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό Λευκόνοικο.

Θλιβερὴ ἐξέλιξη στό θέμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Τατάρ στήν ἡγεσία τῶν Τουρκοκυπρίων, τό ποσοστὸ ἀδειῶν τέλεσης θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν στίς κατεχόμενες περιοχές ἔχει μειωθεῖ, ἀπὸ τό 50% πού βρισκόταν στήν περίοδο Ἀκιντζί, στό 30%. Ἐπίσης στόν

κατάλογο τῶν ἀνεπιθύμητων προσώπων στά ὁποῖα ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος στά κατεχόμενα ἔχουν συμπεριληφθεῖ ὁ Μητροπολίτης τῆς Κωνσταντίας Βασίλειος, οἱ κληρικοί τῆς Μητροπόλεως Κωνσταντίας καί Ἀμμοχώστου καί ὁ ἀρχιμανδρίτης π. Ἰσαάκ Παντελή, πρόσφυγας ἀπό τήν Ἁγία Τριάδα πού διακονεῖ τούς ἐγκλωβισμένους συγχωριανούς του στό ὁμώνυμο χωριό τῆς Καρπασίας. Στούς ναούς τῶν ἐγκλωβισμένων χωριῶν ἀλλά καί στούς ἄλλους, ὅταν παραχωρεῖται ἄδεια τέλεσης θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν, ἀστυνομικοί τοῦ ψευδοκράτους ζητοῦν ἀπό τούς κληρικούς τήν ταυτότητά τους καί στήν συνέχεια παραμένουν ἐντός τοῦ ναοῦ φωτογραφίζοντας τούς ἐκκλησιαζόμενους ἢ μαγνητοφωνώντας ὅλα τά τελούμενα.

Ἐπαναπατρισμός κλεμμένης πολιτιστικῆς κληρονομιάς

Ἀπό τό σύνολο τῶν κατεχόμενων μνημείων, μέ ἐξαίρεση αὐτῶν πού βρίσκονται σέ περιοχές πού ζοῦν οἱ ἐγκλωβισμένοι καί τά ἔξι πού μετετράπηκαν σέ ἐκκλησιαστικά μουσεῖα, ὑπολογίζεται ὅτι κλάπηκαν 20 περίπου χιλιάδες εἰκόνες, ἱερά σκεύη, εἰκονοστάσια, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά καί ὅλος ὁ ὑπόλοιπος ἐξοπλισμός τῶν ναῶν. Ἡ πλειοψηφία τῶν κειμηλίων αὐτῶν, μέσω δικτύων λαθρεμπόρων πῆρε τόν σκοτεινό δρόμο γιά τίς εὐρωπαϊκές, καί ὄχι μόνο, ἀγορές πώλησης κλεμμένων πολιτιστικῶν ἀγαθῶν. Εἶναι εὐρέως γνωστό ὅτι τά κέρδη ἀπό τήν παράνομη διακίνηση καί πώληση κλεμμένων πολιτιστικῶν ἀγαθῶν εἶναι τά τρίτα στή σειρά παγκοσμίως, μετά τά ὄπλα καί τά ναρκωτικά. Ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 1974 ξεκίνησε ὁ Γολγοθᾶς τοῦ ἐντοπισμοῦ καί ἐπαναπατριμοῦ στήν Κύπρο ὅλων αὐτῶν τῶν κειμηλίων. Τό ἔργο αὐτό εἶναι τιτάνιο, επίπονο, χρονοβόρο καί δαπανηρό. Γιά τό σκοπό αὐτό, τό 2008 ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου συνέστησε τή Συνοδική Ἐπιτροπή Ναοδομίας, Μνημείων καί Χριστιανικῆς Τέχνης. Σέ αὐτήν συμμετέχουν ἐκπρόσωποι τῶν δέκα μητροπόλεων. Ἡ Ἐπιτροπή συνεργάζεται στενά μέ ὅλες τίς ἀρμόδιες δημόσιες ὑπηρεσίες πού ἐμπλέκονται στό θέμα αὐτό: τή Γενική Εἰσαγγελία, τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, τήν Ἀστυνομία, τό Τμῆμα Ἀρχαιοτήτων καί τό Τμῆμα Τελωνείων. Ὡς Ἐκκλησία συμμετέχουμε καί στήν Ἐθνική Ἐπιτροπή πάταξης, σύλησης καί παράνομης διακίνησης τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς. Ὁ κατάλογος τῶν ἐπαναπατρισθέντων κειμηλίων κατά τή διάρκεια τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων εἶναι μέγας. Ἄν ὅμως τόν συγκρίνουμε μέ τό σύνολο τῶν ἔργων τῶν ὁποίων ἡ τύχη τους ἀκόμα ἀγνοεῖται, κρίνεται ὡς συμβολικός.

Περιπτώσεις ἐπαναπατρισμῶν:

Άπό τίς περιπτώσεις τῶν ἐπαναπατρισμῶν κλεμμένων κειμηλίων θά κάνουμε ἐνδεικτική ἀναφορά μόνο σέ δύο.

A) Ὑπόθεση Aydin Dikmen:

Εἶναι πιστεύω ἡ πλέον σημαντική ὑπόθεση ἀρχαιοκαπηλίας πού ἔγινε στήν Κύπρο κατά τόν 20ό αἰώνα γιά πολλούς λόγους. Ὁ Τοῦρκος ἀρχαιοκάπηλος εἶναι γνωστός γιά τήν διεθνή του δραστηριότητα καί σέ ἄλλες χῶρες: Τουρκία, Περού, Βουλγαρία, Ἑλλάδα. Γιά τή δράση του αὐτή φυλακίστηκε στήν Τουρκία καί στό Μόναχο. Στήν δεύτερη περίπτωση γιά ἕνα χρόνο. Στήν Κύπρο ἔδρασε μέ τήν σπεῖρα του ἀμέσως μετά τήν εἰσβολή σέ συνεργασία μέ τό κατοχικό καθεστῶς καί τόν τουρκικό στρατό, γι' αὐτό καί πολύ εὐκόλα προώθησε τήν λεία του ἐκτός Κύπρου πρὸς τήν Τουρκία, τό Μόναχο καί στή συνέχεια διασπορά τους πρὸς πώληση, σέ πόλεις τῆς Εὐρώπης καί Ἀμε-ρικῆς. Ἡ σπουδαιότητα τῆς ὑπόθεσης καταδεικνύεται τόσο ἀπό τόν μεγάλο ἀριθμό τῶν κειμηλίων ὅσο καί ἀπό τόν ἀριθμό τῶν μνημείων πού λεηλάτησε. Ἀπό τή μελέτη τῶν κειμηλίων διαπιστώνεται ὅτι αὐτά προέρχονται ἀπό πενήντα τουλάχιστον κατεχόμενες ἐκκλησίες τῆς Κύπρου. Αὐτά ἀνήκουν στό μεγαλύτερό τους μέρος στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, τήν Ἀρμενική καί Μαρωνιτική κοινότητα, τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, τό κυπριακό κράτος καί τήν ἰδιωτική συλλογή Χατζηπροδρόμου. Ἡ ἐπιχείρηση κατάσχεσης τῶν κειμηλίων ἀπό τά ὑποστατικά τοῦ Τοῦρκου ἀρχαιοκάπηλου πραγματοποιήθηκε τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1997 ἀπό τίς βαυαρικές ἀστυνομικές ἀρχές σέ συνεργασία μέ τίς ἀντίστοιχες κυπριακές, τήν πρῶην ἐπίτιμο πρόξενο τῆς Κύπρου κα. Τασοῦλλα Χατζητοφῆ, τόν πρῶην συνεργάτη τοῦ A. Dikmen, ὀλλανδό κ. M. VanRijn καί τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Μεταξύ τῶν 3000 περίπου ἔργων τέχνης πού κατασχέθηκαν ἀπό τά ὑποστατικά του, 243 προέρχονταν ἀπό μνημεῖα τῆς κατεχόμενης Κύπρου. Ἐπρόκειτο γιά εἰκόνες ἀπό τόν 14ο ἕως τόν 20ό αἰώνα, τοιχογραφίες κυρίως ἀπό τήν Μονή τοῦ Χριστοῦ Ἀντιφωνητῆ (15ος αἰ.), ψηφιδωτά (Μονή Παναγίας Κανακαριᾶς 6ου αἰ.), χειρόγραφα καί ἀρχαιότητες.

Ὁ δικαστικός ἀγώνας γιά τόν ἐπαναπατρισμό τῶν κυπριακῶν κειμηλίων ξεκίνησε τό 2004 στά δικαστήρια τοῦ Μονάχου. Μετά ἀπό πολλές δυσκολίες καί τήν τακτική παρακώλυσης τῆς διαδικασίας ἀπό τούς ἐναλλασσόμενους δικηγόρους τοῦ κ. A. Dikmen, τόν Σεπτέμ-βριο τοῦ 2010 τό δικαστήριό ἀποφάσισε τήν ἀπόδοση γιά ἐπαναπατρισμό στήν Κύπρο τοῦ συνόλου τῶν διεκδικουμένων κειμηλίων. Τόν Νοέμβριο ὁ κ. Dikmen ἐφείσβαλε τήν ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου. Ἀκολούθησε ἡ ἐκδίκαση τῆς ἔφεσης καί στίς 16 Μαρτίου 2013 ὁ ἐφέτης κ. R. Antor ἐξέδωσε κατόπιν αἰτήματος τῆς δικῆς μας πλευρᾶς, ἐνδιάμεση ἀπόφαση, μέ τήν ὁποία 173 κειμήλια ἀποδόθηκαν στίς 18 Ἰουλίου γιά ἐπαναπατρισμό. Γιά

συγκεκριμένο αριθμό από τὰ υπόλοιπα κειμήλια ὁ ἐφέτης ζήτησε περαιτέρω διερεύνηση ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο κ. J. Deckers καὶ τὴν διδάκτορα κα. Αἰκατερίνη Χατζηστυλλῆ. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνωμάτευση κατετέθη στό ἐφετεῖο τὴν 1η Ὀκτωβρίου 2014. Στίς 16 Μαρτίου 2015 τὸ ἐφετεῖο ἀποφάσισε τὴν ἀπόδοση 34 κειμηλίων στὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία καὶ 49 στὸν Dikmen λόγω ἀμφιβολιῶν τεκμηρίωσης τῆς κυπριακῆς τους προέλευσης.

Ἡ κυπριακὴ Δημοκρατία διὰ δικαστικοῦ ἐντάλματος ἀπαγόρευσε τὴν παράδοση τῶν 49 ἀντικειμένων στὸν Dikmen καὶ ζήτησε τὴν ἀνάκτηση τους ἔναντι τοῦ ποσοῦ πού χρωστοῦσε ὁ Dikmen στὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία. Τὸ δικαστήριό δέν ἐνέκρινε τὸ αἴτημά μας, γιατί ὁ Dikmen χρωστοῦσε στίς βαυαρικὲς φορολογικὲς ἀρχές τὸ ποσό τῶν 2,5 περίπου ἑκατομμυρίων εὐρώ ἀπὸ φοροδιαφυγές. Γι' αὐτὸ διέταξε τὴν πώληση τῶν ἀρχαιοτήτων σέ πλειστηριασμό. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 2018 προγραμματίστηκε ἡ δημοπρασία ἀλλὰ τὴν τελευταία στιγμή, ματαιώθηκε λόγω ἀλλαγῆς πολιτικῆς τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης.

Συμφωνήθηκε μεταξύ Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ γερμανικῶν ἀρ-χῶν νά μᾶς ἐπιστραφοῦν ὅλα τὰ ἀντικείμενα στὴν κατώτατη τιμὴ ἔναρξης δημοπράτησής τους. Ἔτσι στὰ τέλη Ἰουνίου ἐπαναπατρίσθηκαν τὰ τελευταία 60 κειμήλια τῆς ὑπόθεσης A. Dikmen, πού βρίσκονταν στὰ χέρια τῆς βαυαρικῆς ἀστυνομίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἔληξε ἡ 27χρονη δικαστικὴ περιπέτεια ἑκατοντάδων κειμηλίων τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς.

B) Ὑπόθεση Lans:

Τέσσερες εἰκόνες τῶν ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου, Ἰωάννη καὶ Μάρκου τοῦ 16ου αἰώνα πού κοσμοῦσαν τὸ εἰκονοστάσι τῆς μονῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀντιφωνητῆ καὶ κλάπηκαν μετὰ τὴν τουρκικὴ εἰσβολή, ἐντοπίστηκαν ἀπὸ τὴν κα. Τασούλα Χατζητοφῆ τὸ 1995, νά διατίθενται πρὸς πώληση ἀπὸ ζεῦγος ὁλλαν-δῶν. Μετὰ τὴν ταύτιση τῆς προέλευσής τους ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο κ. Ἀ. Παπαγεωργίου ἀκολούθησε τετραετὴς δικαστικὸς ἀγώνας (1995-1999). Δυστυχῶς τὸ δικαστήριό ἂν καὶ ἀναγνώρισε τὴν κυπριακὴ τους προέλευση ἀπάλλαξε τὸ ζεῦγος Lans θεωρώντας ὅτι ἀγόρασαν τίς εἰκόνες καλῆ τῆ πίστει. Τὴν ἴδια τύχη εἶχε δυστυχῶς καὶ ἡ ἔφεσή μας στό ἐφετεῖο τῆς Χάγης τὸ 2002. Τὰ πράγματα πῆραν γιὰ τὴ δική μας πλευρὰ θετικὴ τροπὴ ὅταν πέντε χρόνια ἀργότερα τὸ 2007, τὸ ὁλλανδικὸ κράτος ἐπικύρωσε τὴν Συνθήκη τῆς Χάγης μέ τὴν ὁποία προνοεῖται ἡ ἀπόδοση στὰ κράτη προέλευσης πολιτιστικῶν ἀγαθῶν πού ἐξήχθησαν παράνομα κατὰ τὴ διάρκεια πολεμικῶν συγκρούσεων.

Ἡ Ἐκκλησία ζήτησε καὶ ἐξασφά-λισε τὸ 2008 γνωμάτευση ἀπὸ μεγάλο ὁλλανδικὸ δικηγορικὸ γραφεῖο πού τὴν προέτρεπε μέ βάση τὰ νέα δεδομένα στὴν

έπαναδιεκδίκηση τών εικόνων. Έτσι, σέ συνεργασία μέ τό Ύπουργεΐο Συγκοινωνιῶν καί τή Γενική Εΐσαγγελία ή υπόθεση έπανήλθε στό προσκήνιο τό 2011. Η όλλανδική κυβέρνηση άνταποκρινόμενη, κατέσχεσε τς τέσσερις εΐκόνες άπό τόν κληρονόμο τής οΐκογένειας Lans, τοϋ κατέβαλε χρηματική άποζημίωση καί στίς 18 Σεπτεμβρίου 2013 σέ σεμνή τελετή στό Ύπουργεΐο Παιδείας τής Χάγης παρέδωσε στόν πρέσβη τής Κυπριακής Δημοκρατίας καί τήν Έκκλησία τς τέσσερις εΐκόνες γιά έπαναπατρισμό στήν Κύπρο.

Ός γνωστόν ή πολιτική τής τουρκικής κυβέρνησης γιά τό κυπριακό εΐναι καθορισμένη άπό τό Συμβούλιο Έθνικής Άσφαλείας (Σ.Ε.Α) καί αϋτή άποσκοπεΐ στήν τουρκοποίηση τοϋ ήδη κατεχόμενου τμήματος τής πατρίδας μας καί τέλος τήν όλοκληρωτική κατάληψη της. Η τουρκοποίηση τών κατεχομένων ξεκίνησε άμεσα τήν έπομένη τής εΐσβολής μέ τόν έποικισμό, τήν άλλαγή τών έλληνικῶν όνομάτων τών πόλεων, χωριῶν καί τοπωνυμιῶν πού συνιστοϋν κατάφορες παραβιάσεις τοϋ Διεθνοϋς Δικαίου. Στόν θρησκευτικό τομέα ή τουρκοποίηση έπιχειρεΐται μέ τήν άνέγερση δεκάδων τζαμιῶν, κάποια έξ αϋτῶν φαραωνικῶν διαστάσεων μέ 4 ή 6 μιναρέδες, τή βεβήλωση καί άλλαγή χρήσης τών χριστιανικῶν μνημείων ή τήν καταστροφή τους.

Ός Έκκλησία δέν παύουμε νά καταγγέλλουμε urbi καί orbi τήν άπαράδεκτη καί καταστροφική πολιτική τής Τουρκίας γιά τούς νόμιμους πολίτες τοϋ τόπου αϋτοϋ καί νά διεκδικοϋμε τήν άποκατάσταση τής θρησκευτικής μας έλευθερίας, πού διασφαλΐζει τήν έλευθερία πρόσβασης, συντήρησης καί άπρόσκοπτης λειτουργίας τών θρησκευτικῶν μας μνημείων καί ιερῶν χώρων. Η φωνή τής Έκκλησίας στοϋς άσέληνους καί πικρούς αΐῶνες τής όθωμανοκρατίας κράτησε τήν έλπίδα τής άπελευθέρωσης άσβεστη. Τό ΐδιο χρέος έπιτελεΐ καί σήμερα μέχρι τήν άνατολή μίας βιώσιμης λύσης τοϋ κυπριακοϋ, πού θά διασφαλΐζει τά άνθρώπινα δικαιώματα όπως προνοοϋνται άπό τό διεθνές δίκαιο καί τό εϋρωπαϊκό κεκτημένο.

*Τό κείμενο δημοσιεύθηκε στο Περιοδικό “Παρέμβαση Εκκλησιαστική”, τεϋχος 58 (Μάιος - Αϋγουστος 2024), σελ. 583-590.